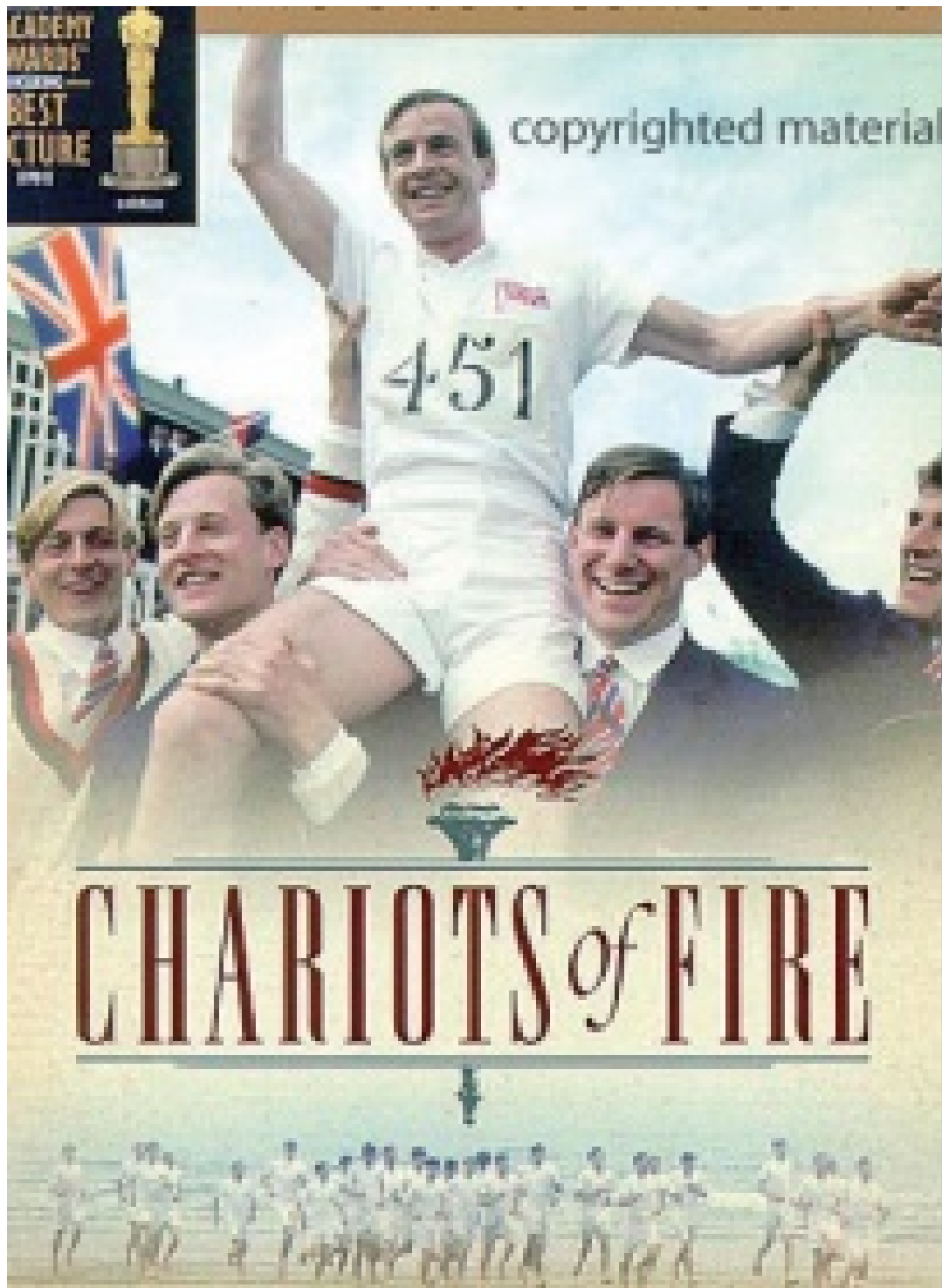

Pályamunkák – Malonyai Péter publicisztikája

Amikor a szétlövésben az amerikai Lamoureux-Davidson belőtte a korongot, a kanadai Agosta pedig kihagyta a rávezetést, s így az Egyesült Államok lett az olimpiai bajnok Pjongcsangban, végképp csatát nyert nálam a női jégkorong. Elsősorban annak köszönhetően, hogy elképesztő érzelmek szabadultak fel a pályán, még a képernyőn át is érezhető volt, hogy igazi dráma ért véget.

Aztán eszembe jutott, hogy ha később, csak egy összefoglalót látok a meccsről, hiába jut benne főszerep az érzelmeknek, nem fog meg annyira az öröm és a bánat.

Mert a sport jelen idejű műfaj.

Talán ennek köszönhető, hogy még nem találkoztam olyan filmmel, könyvvel, irodalmi alkotással, amely azt a feszültséget, drámát képes lett volna visszaadni, amelyet egy-egy meccs vagy verseny.

Vannak persze fantasztikus alkotások, amelyeknek középpontjában a sport áll, ám csupán eszközként – legalábbis az én meglátásom szerint. És itt gyorsan leszögezem, hogy ez az én véleményem, az én élményem, készséggel elfogadom, sőt örülök neki, ha más másként látja, de főként érzi.

Hogy példával szolgáljak, ott van például a Tűzszekerek, Eric Liddell és Harold Abrahams története, a két brit futóé, amelyben ugyan természetesen főszerep jut annak, hogy miként lettek olimpiai bajnokok 1924-ben Párizsban, ám küzdelmeik nem feltétlenül köthetők a sporthoz. Még úgy sem, hogy Kő András egykori, a Népsportban megjelent filmlevelének igazságával lehetetlen vitatkozni. E szerint két út igazsága az övék, de azt mindketten vallják, hogy a nagy dolgokban elég pusztán akarni. Miközben Abrahams elsősorban a győzelemre vágyik, Liddell pedig a benne szunnyadó tehetséget igyekszik minél jobban kibontakoztatni. Mondani sem kell, hogy nem csupán a sport alkalmas arra, hogy a rendező – maradva a megfogalmazásnál – kibontakoztassa tehetségét. Ha más közeget választ mondandójához Hugh Hudson, éppen úgy megállná helyét az alkotás.

Vagy a magyar klasszikus, a Két félidő a pokolban. Fábri Zoltán szintén a sport, nevezetesen a futball közbejöttével tár elénk egy szörnyű világot, a II. világháborús magyar munkaszolgálatosokét. Akik közül a Sinkovits Imre által a csak rá jellemző tehetséggel megformált Ónódi II azt a parancsot kapja, hogy állítson össze egy csapatot a német utászokkal szemben. A meccs tüntetésbe fordul, sortűz a vége.

A téma egyébként megtörtént eseten alapul, örököld, lásd még a későbbi hollywoodi klasszikust a Menekülés a győzelembe című filmet (rendező: John Huston, nálunk forgatták, Pelé is főszereplő volt), s a Fábri után két évvel készült szovjet, a kijevi Dinamo futballistáinak tragédiáját feldolgozó Harmadik félidő című alkotást (rendező: Jevgenyij Karelov).

De hogy vidámabb példával is szolgáljak, ott van a Mese a 12 találatról (1956, rendezte: Makk Károly), amely alapvetően arról mesél, hogy a telitalálatnak már a pusztta ténye is elegendő ahhoz, hogy a bürokrácia, a főnöki önkény, a szigorú mamától való félelem vagy a csillogás utáni vágy egy csapásra tovaszálljon, függetlenül attól, hogy a nyereség összege még nem

ismert. Hogy közben bepillantást nyerhetünk a „léha” futballisták hétköznapijaiba csupán mellékszál, s az is hogy a végén – csattanóként – kiderül, négyük nyeresége összesen 280 forint. Ahogy egy másik legendás(abb) alkotásban, a Csodacsatárban (1955, rendező: Keleti Márton) sem a futball, a játékban rejlő dráma a lényeg, hanem az, amit azóta is Futbólia címszó alatt tárgyalunk, röviden: a sikerért semmi sem drága, a diadalból mindenki ki akarja venni a részét.

A sor még folytatható, de tovább menve, a könyveknél sem más a helyzet. Nálam Mészöly Miklós kisregénye, Az atléta halála a csúcs, az irodalmi igényességet tekintve mindenképpen. A lényeg azonban itt sem az, hogy a főhős, Őze Bálint kimagasló tehetségű futó, hanem, hogy – Gács Anna megfogalmazásában – „a bajnok a lelke mélyén más mértékegységet használ, mint vetélytársai és bírái”. A tehetség és a „más mértékegység” összefüggései sem feltétlenül csak a sportban érdekesek, forrásai a konfliktusnak, nem véletlenek Mészöly Miklós szavai: „A sport és a sportszerűség modern szuggesztíója elég erős ahhoz, hogy általános beidegződéseket rögzítsen.”

De Heltai Jenő is hiába adta verse címéül, hogy Öreg csatár emlékkönyvébe, a sorokhoz nem feltétlenül kell a labdarúgás: „A világ egy futball-pálya, / Mi vagyunk a labda rajt, / Melyet a sors fürge lábbal / Jobbra rugdal, balra hajt. És a folytatás: Végre jó az utolsó gól / És a játék vége bus, / Halál ellen nincs orvosság, / Halál ellen nincs kapus. Kétlem, hogy ebben valaki fölfedezi azt, amit a futballban lát, a játékban szeret, elfogja az érzés, amely eltölti a lelátón állva, ülve.

Ezekkel a példákkal eszem ágában sincs pellengérre állítani sem a sportot, sem a filmet, az irodalmat, sőt. A sport nagyszerűségét, az események megismételhetetlenségét látom benne. Ez nyilván elmondható más kimagasló élménnyel és érzelmekkel szolgáló történetekkel, élethelyzetekkel, ne adj' Isten társadalmi konfliktusok előidézte hétköznapi drámákkal kapcsolatban is, de ez is csak azt bizonyítja: egy-egy meccs, verseny, esetleg a klasszisok életútja mennyire alkalmas lehet arra, hogy – kis túlzással – példabeszéd, minta kerekedjék belőle.

Én egyébként a könyveken keresztül (is) rajongója lettem a sportnak, gyerekkoromban az egykori futballnagyságok életútját feldolgozó portrék jóvoltából. Grosics Gyula: Így láttam a kapuból című könyve (lejegyezte: Maros László, 1963), Fekete Pál három műve (Orth és társai: 1963, és 1965-ből a Csikar és a Hidegkuti Nándorról szóló Óbudától Firenzéig) voltak az első fecskék az életemben, még most is tudok idézni belőlük néhány passzust, főként azért, mert – korabeli kitételrel szólva – ronggyá olvastam őket. És akkor még nem beszéltem a Gól, góóóóó, 2000 gól című könyvről, amelyből Szepesi György jóvoltából szinte mindent megtudhattam, ami a magyar futballban történt a zseniális riporter pályafutásának kezdetétől (1945) 1963-ig. Vagy az angol szélsőlegenda, Sir Stanley Matthews önéletrajza (1964), amelynek kapcsán még arra is emlékszem, melyik könyvesboltban kértem meg az apámat, hogy vegye meg nekem. És az előszó is megmaradt, amelyben a fordító, Vitray Tamás bevallja, hogy először is az Évszázad mérkőzéséről szóló részt szeretne volna elolvasni, ám Sir Stanley említést sem tesz róla. Így aztán levélben fordult hozzá, s a válaszból megtudhattam, hogy a másik oldalról nézve is korszakos volt az Aranycsapat és persze a londoni 6:3.

Kétségtelen, a kor szelleméből adódóan időnként a számba rágták, hogy szorgalom, kitartás,

szerénység, munka, munka és munka (és így tovább), de a futballról volt bennük szó, s olyan klasszisokról, akiknek főszerepük volt abban, hogy akkoriban (még?) kiürüljenek az utcák, ha a televízió egy-egy fontos válogatott vagy kupamérkőzést közvetített.

Ezek az én emlékeim, csak remélni tudom, hogy a nálam fiatalabbaknak is léteznek hasonló film- vagy könyvélményei. Kételyeim persze vannak, azért (is), mert ma már – ahogy mondják – kitágult a világ, magyarán, csak arra nem lelünk rá a világhálón, amire nem keresünk. És az sem biztos, hogy a ma ifjai kíváncsiak egyáltalán arra, hogyan jutottak el a klasszisok addig, hogy – hiába, ez a kor átká – celebek legyenek. Minden megtudható a hétköznapijaikról, az életminőségükről (villa, kocsi, barátnő, tengerpart), a körülményekkel és főként önmagukkal folytatott küzdelmeik (mert nyilván nekik is voltak, vannak) csak keveseket érdekelnek. Miközben a mozi sem olyan népszerű, mint volt, az olvasás pedig... Inkább hagyjuk.

Marad drámának az „élő sport”.

Remélem, még sokáig.